

Ob 85-letnici Pavla Apovnika

Cui honorem, honorem – Čast, komur čast

Prva srečanja

V pismu Rimljanom 13,7 apostol Pavel piše o poslušnosti oblastem in pravi, da je treba dati vsem, kar jim gre: davek, komur davek, pristojbino, komur pristojbina, strah, komur strah, čast, komur čast. Slavljencu dr. Pavlu Apovniku gre vsekakor čast kot kritičnemu pravniku, z dušo in telesom angažiranemu na področju slovenske kulture, politike, znanosti, gospodarstva, izobraževanja odraslih; čast tudi kot človeku z veliko razuma in srca, ki je ob vsakem času pripravljen stati ob strani prijateljem pri reševanju njihovih težav.

Moralo je biti konec šestdesetih let, ko je v kleti Mohorjeve, kjer je bila sicer dijaška jedilnica, potekalo neko zborovanje Narodnega sveta koroških Slovencev (NskS). Za drugo strešno organizacijo koroških Slovencev Zvezo slovenskih organizacij (ZSO) se je shoda kot gost udeležil mladi in vitki dr. Pavel Apovnik.

Ker razen dr. Joška Tischlerja nisem poznal politikov iz domačih logov, me je na simpatičnega gospoda opozoril naš zagnani vzgojitelj in glasbenik dr. France Cigan z besedami: *Tega si pa zapomni, ker je zelo pameten in pošten!* In ni bilo treba dolgo čakati. Ugotovitev dr. Cigana se je iz leta v leto bolj potrjevala.

Apovnikovo ime se je vse pogosteje pojavljalo v časopisih kot nesporna avtoriteta, katere beseda je zalegla celo pri oblasteh. V začetku sedemdesetih let, ko je na Koroškem zavrelo, pa sem ga imel čast spoznati tudi osebno. Z dvajsetletno zamudo so postavljali nedolžne dvojezične table, a jih še z večjim veseljem podirali. Ne glede na pogromsko vzdušje smo bili tedaj priče preroda slovenstva, se kot študentje neustrašeno udeleževali krajevnih zborovanj in, ko so bile leta 1973 občinske volitve, celo uspešno soustanavljali slovenske krajevne občinske liste. Tedaj sem Pavla nekajkrat srečal in zaradi njegovega neemocionalnega in treznega gledanja na stvari videl v njem svetlo luč na rjavo-rdečem koroškem nebu.

Ta luč pa je še bolj zasijala, ko je na deželnozborskih volitvah leta 1975 zbral pogum in kandidiral kot glavni kandidat Koroške enotne liste KEL. V pričakovanju velikega uspeha smo tedaj doživljali pravi *sursum corda*, po moje zadnji veliki vzpon karantanstva. Odtistihmal imam občutek, da je z narodovo substanco in s kompetenco jezika bolj žaltava, da se nagelj žalostno vije navzdol. V sedemdesetih letih smo še hrepeneli dočakati dan, ko se bo z manjšinsko navzočnostjo v deželnem zboru končno zaslišal tudi glas vpijočega v puščavi, da bi preprečeval enostransko informacijo koroških strank, ki so v volilnem boju netile spor in iskale nemškonalne glasove na ramenih manjšine. Čustvena povezanost med Rožem, Podjuno in Ziljo, brez katere bi narodne skupnosti že zdavnaj ne bilo več, je bila tedaj še zelo močna! Ko se je npr. začelo zborovanje na Obirskem v natlačeno polni Kovačevi gostilni, so navdušeni zbrani stoje in s ploskanjem pozdravili kandidata, ki je prihajal v sobo, mešani zbor Obirskega pevskega društva pod vodstvom narodnjaka najzlahnejše vrste in gromovnika župnika Tomaža Holmarja pa mu je nato v pozdrav zapel Premrlovo: *Prijatliji, obrodile so trte vince nam sladko ...* Pesmi pa zbor ni naštudiral kandidatu na čast, pač pa je bila Zdravica župnikova himna in ena od prvih pesmi, ki jih je udomačil, potem ko je bil leta 1951 zaradi zavzemanja za slovenščino v svoji znameniti pridigi v Potočah pri Suhi kazensko prestavljen »k partizanom« na Obirsko. Zdravica je bila obvezna ob vsakem pevskem srečanju in večjih slovesnostih, kot so bile npr. poroke pevcev. Pesem je nato več kot trideset let navrh postala državna himna Republike Slovenije. To pomeni, da smo bili za tiste čase zelo napredni, čeprav so nas »napredni« imeli za nazadnjake in nacionaliste. Apovnikov nastop je bil tisti dan, kot vedno, zelo umirjen, nič podoben demagogu, prej profesorju z žametnim glasom, ko je argumentiral, zakaj da je potrebno nastopati samostojno, postati viden subjekt in ne biti poceni drobiž za velike stranke ali životariti kot skrita manjšina (angl. *hidden minority*), ki jo je sram same sebe. KEL je tedaj dobila 6.132 glasov in le za las zgrešila uspeh. Zmanjkalo ji je okoli 1.000 glasov, v glavnem zaradi ZSO, ki je bila pokorna izvajalka politike ljubljanskih komunistov in tedaj dala proglas za »napredne sile« (SPÖ ali KPÖ).

Vsekakor je bil pozitiven rezultat samostojnega nastopa tako velik, da so se oblastem stresle hlače in so, da ne bi bil uspeh drugič še večji, dvojezično ozemlje razdelili na štiri volilna okrožja!

Kratek življenjepisa

Dr. Apovnik se je rodil na predvečer sv. Petra in Pavla leta 1935 v Senčnem Kraju pri Libučah v družini malih kmetov s šestimi otroki. Mama je bila nečakinja poznejšega škofa Gregorija Rožmana. Ljudsko šolo v Pliberku je obiskoval v času hitlerije, ko je bila v šoli slovenščina strogo prepovedana – kot povsod na južnem Koroškem. Tudi na Obirskem, kjer mi je mama pripovedovala, da so otroci, ker pač niso znali nemško, v šoli med seboj šepetali, da so se lahko sporazumeli! Po ljudski šoli so Pavla dali najprej v gimnazijo na Plešivec / Tanzenberg, kjer se je po vojni šolala v glavnem vsa slovenska smetana od Bistra do Handkeja, Januša, Lipuša, Prunča, Vospernika idr. Na Plešivcu so fantje doživeli marsikaj lepega, kar zadeva slovenščino, pa žal represalij še in še. Višje razrede je nato končal v Celovcu, maturiral leta 1955, nato pa se podal na Dunaj študirat pravo, iz katerega je leta 1960 promoviral. Leto navrh je nastopil službo v koroški deželni vladi, kar je bila za Slovence prestižna zadeva, v glavnem pa deloval na okrajnem glavarstvu v Velikovcu, tudi kot namestnik okrajnega glavarja. Poudariti je treba, da se zaradi poklicne kariere ni asimiliral, pač pa ostal zvest narodni skupnosti in ji na vsakem koraku pomagal, kjer je le mogel. Od leta 1974 je je bil sodelavec na oddelku za kulturo pri Uradu koroške deželne vlade v Celovcu. Od leta 1990 do leta 1994 je vodil novo ustanovljeni Biro za narodno skupnost pri Uradu koroške deželne vlade.

Ideja o takem koordinacijskem uradu je bila živa že za časa spoštovanja vrednega deželnega glavarja Hansa Sime (1965–1974), uresničil pa jo je šele deželni glavar Jörg Haider (1989–1991, 1999–2008) leta 1990. O tem imam podrobnejše informacije. Vozil sem se kot tolmač s Haiderjem v Ljubljano na vladne razgovore, pa sem ga malo podregal, zakaj še ni kakega servisnega urada za pravno svetovanje in kulturno pospeševanje narodne skupnosti, pa je dejal, da še nima primerne vodje. Na licu mesta sem mu predlagal, naj nalogo poveri pravniku dr. Apovniku, saj je daleč naokoli edini strokovnjak, ki ima v malem prstu slovensko (jugoslovansko) in avstrijsko pravno terminologijo, tako vsebinsko kot tudi jezikovno. Malo sem še naložil, da lahko gre skupaj z vlado tri tedne na dopust, dr. Apovnik pa bo v tem času posle vodil z levo roko! Deželni glavar ni rekel nič, le malo se je namuznil. In ker Haider ni našel prave osebe, je kmalu navrh poklical v svoj biro dr. Apovnika in mu izročil dekret. Priporočil sem mu ga tem laže, ker je od leta 1977 do 1988 vodil na Inštitutu za izobraževanje prevajalcev in tolmačev na graški univerzi lektorat o slovenski pravni, upravni in ekonomski terminologiji, ki sem se ga dvanajst let z zadovoljstvom udeleževal kot slušatelj in se pri tem veliko naučil, kar mi je zelo koristilo med desetletno prevajalsko dejavnostjo.

Politika je bila slavljenca že v dijaških letih pri srcu. Na Dunaju je bil nekaj časa predsednik Kluba slovenskih študentov (akademikov). Na Koroškem je bil od leta 1961 do 1968 predsednik Zveze slovenske mladine in ni čuda, da je postal leta 1968 član odbora ZSO, od leta 1972 do 1975 pa bil njen podpredsednik. Spoznati je žal moral, da so bile tudi tam represije, ki jih kot svobodoljubna osebnost ni prenašal. Zato se je po propadli kandidaturi v deželni zbor umaknil. Kot s svojo glavo misleči kritični osebi, polni svobodomiselnega ustvarjalnega duha, pač hlapčevanje ni moglo biti napisano na kožo.

Že leta 1977 je bil soustanovitelj otroškega vrtca Naš otrok v Celovcu in z veseljem ostal v odboru celih 32 let, vse do leta 2009. Od leta 1981 do 1991 je bil predsednik Kluba iniciativa, katerega je ustanovil, da bi v njem intelektualci in kulturniki razpravljali o prihodnosti slovenske politike na Koroškem, a je klub žal zamrl. Leta 1978 se je pridružil Narodnemu svetu koroških Slovencev, tedaj zares napredni, v samostojnost usmerjeni zastopniški organizaciji, postal leta 1989 član predsedstva, bil od leta 1990 do 1996 njen podpredsednik in kot tak zastopnik NskS v začetni, perspektivni fazi delovanja manjšinskega sosveta pri Uradu zveznega kanclerja na Dunaju. Ukvarjal se je tudi s preoblikovanjem NskS na osnovi neposrednih volitev. Pozneje so gospodje leta 2003 naredili prevrat in direktno izvoljeni odbor s predsednikom Bernardom Sadovnikom vred je bil odslovljen. Ti odborniki so nato ustanovili še tretjo krovno organizacijo Skupnost koroških Slovencev (SkS), ki prav tako zastopa interese narodne skupnosti.

Kot mirnega in ravnodušnega, čeprav tenkočutnega človeka, bridke izkušnje v koroški politiki niti niso vidno prizadele. Nikoli ni postal agresiven ali napadalen do ljudi, dasiravno bi bil marsikdo to marsikdaj zaslužil. Napadalen pa že zaradi tega ni mogel biti, ker je vedel, da so bili vsi močnejši od njega!

Nastaja vtis, da se nam godi kot v basni Krilova, kjer ščuka, labod in rak hočejo premakniti voz, a voz še danes stoji v blatu, kajti ščuko vleče v vodo, laboda v zrak, raka pa dva koraka nazaj. Izgleda, da smo precejšnji krivci naših porazov kar sami, in je germanizacija le eden od faktorjev. Še dobro, da se Slovenija tako demokratično razvija! Nekaterim se še kar sanja o nadaljevanju oblasti in o zmagah kot tistemu kralju v baladi, ko *stol kraljevi iz zemlje mu rase, on pa seda nanj s častjo in slavo, bogat, venčan ko nekdanje čase ...* Pa bi s sinergetskimi učinki Slovenija lahko bila raj pod Triglavom! Na Koroškem je slovenščina kljub težkim časom že sto let prostovoljna izbira posameznikov, družin in društev in je še vedno zaslediti voljo do preživetja; kaj bo čez sto let z Ljubljančani, pa si niti pomisliti ne upam!

Naj še dodam, da je bil dr. Apovnik tudi trideset let dejaven v gospodarstvu: najprej zavzet odbornik Posojilnice Velikovec, po spojitvi z dobrolsko Posojilnico v Posojilnico Bank Podjuna pa dolga leta predsednik njenega nadzornega odbora. Žal so zdaj slovenske posojilnice tik pred katastrofo, pred prodajo Rusom, in je rešitev verjetno iluzorna.

Kot kulturnik je bil eden od pobudnikov Koroških kulturnih dnevo, pobudnik obnove Kulturnega društva Lipa v Velikovcu, trenutno pa se slavljencev posveča jezikoslovnemu delu; bil je od leta 1997 do 2003 tudi predsednik Slovenskega Narodopisnega inštituta Urban Jarnik v Celovcu, kjer bo kmalu izšel njegov slovar jugovzhodnopodjunskega narečja s poudarkom na etimologiji.

Znanost, predavanja, seminarji

Svoje ogromno zanje, spoznanja in dolgoletne izkušnje nam je slavljencev predstavil v nekaterih odzivnih publikacijah, na predavanjih, jezikovnih tečajih in seminarjih za koroške dvojezične uradnike in kulturnike. Najprej je zbudila prozornost obsežna brošura *Das Volksgruppengesetz – eine Lösung? Der Standpunkt der Kärntner Slowenen*. Tretja naklada iz leta 1980 obsega celih 144 strani. To je še do danes

veljaven odgovor na leta 1976 sprejeti zakon o narodnih skupnostih. Po natančni analizi je dr. Apovnik tedaj bil mnenja, da bi se narodna skupnost odpovedala sama sebi, če bi se strinjala s takim zakonom.

Zgodovinskega pomena za dvojezične urade, odvetnike, sodišča in vse, ki bi hoteli vložiti slovensko pisno vlogo, pa je dvodelni *Slovar pravnega in ekonomskega jezika*, prvi del, 1990, nemško-slovenski, leta 1996 pa drugi del, slovensko-nemški, oba pri založbi Manz na Dunaju. Slovar je nastal na pobudo koroških Slovencev. Dr. Apovnik in tedanji minister za pravosodje dr. Christian Broda sta prišla do spoznanja, da bi bil pravni slovar nujno potreben, ker bi olajšal Slovincem opravke na uradih, jim vlival poguma, da bi pisali vloge tudi v slovenščini, in sploh, da bi slovar vnesel transparentnost v nemški pravni jezik. Ta je že po sebi tako nerazumljiv, da ga nemško govoreči, če niso pravniki, sami ne razumejo najbolje, zaradi česar so v Avstriji pravniki nujno potrebni! O tem zadnjem pa seveda nista razpravljala. Krepitev slovenskega združenstva in sodelovanje s Slovenijo sta narekovala tudi upoštevanje osnovnega ekonomskega izrazja.

V prvem in drugem delu je po približno 32.000 gesel in podgesel oz. besednih zvez na 394 oz. 334 straneh. Razmerje gesel in podgesel se močno razlikuje: v nemško-slovenskem delu je približno 17.000 gesel in 15.000 podgesel, v slovensko-nemškem delu pa približno 11.000 gesel in 21.000 podgesel, kar je posledica strukturne razlike med jezikoma. Gesla so bila izpisana iz sodobnih avstrijskih pravnih tekstov (pribl. 200), zakonov, komentarjev, učbenikov, spisov iz sodne in upravne prakse, občinskega prava, združenstva, slovenske ustreznice pa sta avtor in soavtor, sestavljavca teh vrstic, iskala v sodobnih pravnih besedilih Slovenije. Pri iskanju nemško-slovenskih gesel so bila pripravljena tudi slovensko-nemška, vsakič po 100.000 listkov, skopiranih na format A6 z vsem sobesedilom. Namesto kvalifikatorjev pa sta avtorja raje uporabljala ilustrativno gradivo.

V drugem, slovensko-nemškem delu, so upoštrevane tudi velike spremembe v slovenskem pravnem izrazju po osamosvojitvi Slovenije, recimo vračanje nekdanji starih izrazov, kot sta npr. *župan* ali *občinski svet*. Posebno skrbno sta obdelala stalne besedne zveze, pojave polisemije in sinonimije. Ker ni bilo vedno na voljo idealne ustreznice, je bilo pogosto treba iskati definitorične opise in marsikaj logično dopolniti, npr. *Parteiengesetz*, zakon o političnih strankah ali *Wertpapierfonds*, sklad v obliki vrednostnih papirjev. Tudi ni bilo mogoče vedno najti dobesedne ustreznice, zlasti ker nemščina dovoljuje zloženke vseh besednih vrst, da nastajajo »procesije črk«, kot bi rekel Mark Twain, npr. *Verwaltungsgerichtshofbeschwerde*, kar se razvozla od zadaj: *pritožba na upravno sodišče*. Jeziki so mišljenjski sistemi in urejanje pojmov ni v vseh kongruentno. Enopomenske ustreznice za *Leistung* v slovenščini ni, tako da se je treba glede na kontekst odločiti ali za *uspeh*, *zmogljivost*, *storitev*, *rezultat*, *moč*, *učinek* ali kaj drugega. Kot zgled je avtorjema služil zlasti nemško-francoski in francosko-nemški *Wörterbuch der Rechts- und Wirtschaftssprache / Dictionnaire juridique et économique* avtorjev M. Doucet, E. W. Fleck, München, 1977 oz. 1980. Da določita metodo razporejanja geselskega gradiva, sta leksikografa mesec dni presedela v pisarni kulturnega oddelka v Celovcu in se naposled odločila za pregledni sistem členitve gesel po *Vojaškem slovarju* Toma Korošca, Ljubljana, 1977. Prvi del slovarskega manuskripta je bil oddan že leta 1985, nakar je ležal dve leti na Dunaju, končno pa je le izšel leta 1989 – skoraj

natanko sto let po zadnjem takem delu, *Slovenska pravna terminologija*, Dunaj, 1894, pri kateri je pod uredništvom Janka Babnika sodelovalo štirideset pravnikov s Kranjskega. Presentacija prvega dela je bila 30. novembra 1990 v Železni Kapli ob navzočnosti ministra za pravosodje dr. Egmonta Foreggerja, predstavitev pa je sledila še v Mariboru, kjer jo je organiziralo zunanje ministrstvo na Dunaju, glavno besedo pa imel naš graški učitelj, akademik in nestor avstrijske slavistike, koroški rojak prof. Stanislav Hafner.

Čprav zasnovan za potrebe koroških Slovencev, je slovar postal zanimiv tudi v Sloveniji, kjer se je z velikimi demokratičnimi spremembami pojavila tudi potreba po več komuniciranja z avstrijskimi in nemškimi partnerji, zaradi česar je bilo avtorjema v veliko zadovoljstvo, da so slovar s koristjo uporabljali tudi v Sloveniji – verjetno bolj intenzivno kot na Koroškem, kjer se po njegovem izidu število slovenskih vlog ni bistveno zvišalo. Slovar je bil v veliko korist uredništvom medijev, upati pa je – in to je bil tudi namen –, da je prispeval h krepitvi dvojezične deželne zavesti in h krepitvi slovensko-nemške dvojezičnosti kot enakopravnih jezikovnih sistemov, v tem primeru na zahtevni strokovni ravni. Naj končam z znano anekdoto, ki dokazuje pomembnost pojmovne jasnosti. Ko so v 6. stol. pred Kr. vprašali kitajskega filozofa Konfucija, kaj bi najprej storil, če bi postal cesar, pa je dejal, da bi najprej spravil v red pojme, nakar bi se človeški odnosi in morala uredili sami od sebe.

Nadaljnja slavljenčeva publikacija, ki je zaslovela v strokovnih krogih, je *Slovenski pravni leksikon z nemškimi in italijanskimi ustreznici geselskih besed*, Ljubljana, 1999. Namenjen je sodnim tolmačem in prevajalcem, ki so tako delo zelo pogrešali. Dr. Apovnik je priročnik zasnoval kot leksikon v slovenščini, izdelal je geslovnik in pripravil razlago gesel in podgesel ter dodal nemške ustreznice; italijanske ustreznice pa sta prispevala odvetnika Karlo Primožič in Aleksander Feri v Gorici.

Dr. Apovnik je objavil tudi nad petdeset prispevkov na manjšinsko tematiko v koroških koledarjih, časopisih in revijah, v obeh jezikih. Kolikor je bilo zaslediti, je imel od leta 1962 do 2007 nad dvesto predavanj po Avstriji in Sloveniji, redno pa je nastopal tudi na slovenskem sporedu radia Celovec. Tema so bili aktualni problemi koroških Slovencev, pravna situacija, pravno-etnološki prispevki in nekatere osebnosti, kot sta pesnica Libuškega polja Milka Hartman, ki v zbirki *Moje grede* opeva tudi slavljenčev svet, ter zdravnik in eden najpomembnejših politikov koroških Slovencev v predvojnem obdobju, deželnozborski poslanec dr. Franc Petek.

V izobraževalno dejavnost sodijo Apovnikovi številni tečaji strokovne slovenščine in seminarji o korespondenci z uradi. Trenutno ga zaposluje odsotnost foruma ali manjše skupine intelektualcev, kjer bi razpravljali o kreativnem reševanju problemov, o perspektivah narodne skupnosti pa tudi o dogajanjih v Sloveniji, za kar ni opaziti nobenega zanimanja, a bi bilo nujno potrebno.

Za svoje neutrudno življenjsko delo je leta 1995 prejel veliki častni znak dežele Koroške, leta 2000 Tischlerjevo nagrado, 2005 pa zlati red za zasluge Republike Slovenije.

Iz navedenega izhaja, da ni veliko ljudi, ki bi v življenju koroških Slovencev zapustili trajne sledove na toliko področjih, kot to velja za dr. Apovnika. Da je lahko brez večjih skrbi koncentrirano delal in ustvarjal, pa je tudi zasluga njegove

vestne in marljive žene Katarine, roj. Wutte, ki je pridno kot čebela urejala zanj vsakdanje malenkosti, mu gospodinjila in skrbela, da se je v hiši in okoli nje svetilo kot sonce – pač zgledna udeleženka gospodinjskih tečajev M. Hartman v Št. Rupertu pri Velikovcu. Žal jo je Bog pred dvema letoma poklical k sebi.

Še na mnoga zdrava leta!

Ne glede na vso slavljencevo uspešno ustvarjalnost in vztrajnost pa ga ne maram preveč hvaliti, ker je še zelo živ in živahen! Vsak mesec zaužije po eno zahtevno filozofsko ali zgodovinsko knjigo, saj ima branje zanj posvečen status, dnevno pa ostaja na tekočem z brskanjem po spletu. Nič ga ne more razburiti ali spraviti s tira. Medtem ko meni včasih lezejo pokonci lasje, pa on s hladno stoičnostjo sprejema novice in dogodke, kot da česa drugega tako ni bilo pričakovati.

V stanovanjskih prostorih ga obdajajo številna platna sodobne likovne umetnosti. Ta mu je zelo pri srcu. Petje ne toliko, čeprav mi je nekoč v Gradcu obljubil, da bo za mojo poroko naštudiral arijo. Ko pa sem prišel z boljšo polovico k njemu na obisk in zahteval izpolnitev obljube, ni hotel nič slišati. To pa je bilo tudi edino, kar sem mu v petdesetletnem prijateljevanju zameril! Za konec mu iskreno želim, da bi ostal še dolgo aktiven opazovalec pozitivnejšega razvoja na Koroškem, kar je tudi njegova zasluga, in da bi končno nehal piti kamilični čaj in namesto tega po večerih zaužil kozarec težkega caberneta sauvignona, kajti le tako bomo po nadaljnjih petnajstih vigredih skupno lahko nazdravili na stoletnico!

Ludvik Karničar

ludwig.karnicar@uni-graz.at